

Саме досягнення визначеної стратегічної мети та операційних цілей, при дотриманні зазначених принципів, на наш погляд, дасть змогу вивести агропромислове виробництво на якісно новий етап розвитку, забезпечити продовольчу безпеку країни, соціальний розвиток села та підвищити добробут усього населення країни.

Джерела та література:

1. Дідківська Л. І. Державне регулювання економіки : навч. посіб. / Л. І. Дідківська, Л. С. Головки. – К. : Знання-Прес, 2000. – 209 с.
2. Ринок продовольства України в аспектах СОТ / М. І. Долішний, В. І. Топіха, В. В. Булюк, В. А. Романова. – Миколаїв : МДАУ, 2006. – 221 с.
3. Загальнодержавна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1158-2007>
4. Закон України “Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року” від 18 жовтня 2005 р. № 2982-IV : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
5. Кириленко І. Г. Трансформація соціально-економічних перетворень у сільському господарстві України: проблеми, перспективи / І. Г. Кириленко. – К. : ННЦ ІАЕ, 2005. – 452 с.
6. Комяков О. М. Державне регулювання перехідної економіки : автореф. дис. ... канд. екон. наук / О. М. Комяков. – К., 2000. – 19 с.
7. Концепція комплексної програми аграрного та сільського розвитку України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.agrichamber.org.ua>
8. Концепція програми розвитку фермерства в Україні на 2005 – 2015 роки : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.coop.in.ua>
9. Корецький М. Х. Державне регулювання аграрної сфери у ринковій економіці : монографія / М. Х. Корецький. – К. : Вид-во УАДУ, 2002. – 260 с.
10. Макаренко П. М. Моделі аграрної економіки / П. М. Макаренко. – К. : ННЦ ІАЕ, 2005. – 682 с.

Лагодієнко Н.В.

УДК 631.1

ОСОБЛИВОСТІ АУДИТУ ОПЕРАЦІЙ ІЗ ПРОДАЖУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ, ВИКОНАНИХ РОБІТ ТА НАДАНИХ ПОСЛУГ

Актуальність проблеми. З розвитком аудиторської діяльності в Україні постійно підвищуються вимоги до якості аудиту, що безсумнівно залежить від якості аудиторських процедур, які здійснюються в процесі аудиторської перевірки. Актуальність дослідження питань здійснення аудиторських процедур в аудиті операцій із продажу продукції, виконаних робіт та наданих послуг сільськогосподарського підприємства обумовлюється й тим, що останнім часом аудит все інтенсивніше виконує функції, пов'язані з виявленням впливу зовнішніх і внутрішніх чинників на діяльність підприємства.

Різні підходи у дослідженнях учених-економістів до розуміння і розкриття сутності поняття «аудиторська процедура», виникнення великої кількості теоретичних розробок і практичних методик аудиту вимагає їх систематизації і поглибленого дослідження в напрямку удосконалення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані з аудитом операцій із продажу сільськогосподарської продукції, виконаних робіт та наданих послуг висвітлювали вітчизняні та зарубіжні економісти: Е.А. Арнс, Н.І. Беренда, М.Т. Білуха, Дж.К. Лоббек, В.І. Подільський, К.І. Редченко, Дж.К. Робертсон, В.С. Рудницький, Л.М. Чернелевський та інші.

Постановка завдання. Уточнення сутності аудиторських процедур та обґрунтування об'єктивної необхідності використання аналітичних процедур на всіх стадіях здійснення аудиту операцій з продажу сільськогосподарської продукції, виконаних робіт та наданих послуг у системі управління господарськими процесами аграрного підприємства, а також визначення передумов розширення їхніх можливостей.

Виклад основного матеріалу. Аудиторська процедура в аудиті операцій з продажу сільськогосподарської продукції, виконаних робіт та наданих послуг – це сукупність дій, які здійснюються в процесі аудиторської перевірки у запланованій послідовності для досягнення бажаної мети шляхом отримання суттєвих доказів та їх аналітичної оцінки у вирішенні поставлених задач.

Аудиторська перевірка розглядається як встановлений порядок дій аудитора зі збору, оцінки й аналізу аудиторських доказів, які стосуються фінансового стану, результатів діяльності та інформації щодо достовірності звітності. Саме тому послідовність етапів аудиторської перевірки має важливе значення для результативності здійснення аудиту операцій з продажу продукції, виконаних робіт та наданих послуг сільськогосподарського підприємства, де етап – це окрема стадія процесу проведення аудиторської перевірки, яка включає комплекс послідовних взаємопов'язаних аудиторських процедур, розрахованих на певний проміжок часу [1].

При дослідженні стану аудиту операцій з продажу сільськогосподарської продукції, виконаних робіт та наданих послуг в господарствах Новобузького району було встановлено його відсутність в більшості

господарств. Це заважає виявленню впливу зовнішніх і внутрішніх чинників на діяльність підприємства та розробці пропозицій щодо вдосконалення системи організації обліку реалізації продукції, виконаних робіт та наданих послуг і визначення фінансових результатів.

З позиції застосування методів системно-орієнтованого аудиту операцій з продажу продукції, виконаних робіт та наданих послуг і розробки перспектив стратегічного розвитку аграрного підприємства доцільним є проведення на них аудиторської перевірки за такими етапами:

1. Підготовка та планування аудиту:

- попередній аналітичний огляд операцій із продажу продукції, виконаних робіт та наданих послуг і діагностика управлінських систем сільськогосподарського підприємства;
- розроблення загальної стратегії перевірки, складання загального плану і програми аудиту за виділеними операціями;
- оцінка ризику неефективності аудиту і встановлення границь суттєвості.

2. Перевірка системи обліку і внутрішнього контролю:

- вивчення елементів системи внутрішнього аудиту операцій з продажу продукції, виконаних робіт та наданих послуг сільськогосподарського підприємства, інформаційних систем, моніторингу засобів контролю;
- оцінка ризиків контролю в управлінні продажами сільськогосподарської продукції, виконаних робіт та наданих послуг і визначення «точок контролю»;
- тестування «точок контролю»;
- складання скоректованих програм аудиту за операціями.

3. Збирання аудиторських доказів і документування аудиту:

- визначення способів вибіркової перевірки;
- тестування і перевірка господарських операцій на відповідність по суті;
- проведення аналітичних процедур;
- тестування і перевірка окремих сальдо рахунків;
- використання роботи експертів і третіх осіб;
- складання робочих документів.

4. Заключний етап аудиторської перевірки:

- систематизація, узагальнення й аналітична оцінка результатів аудиторської перевірки;
- підготовка звіту за результатами аудиту та подання пропозицій керівництву сільськогосподарського підприємства;
- складання аудиторського висновку.

Запропонована класифікація не обмежує розширення представлених етапів аудиту з урахуванням специфіки діяльності сільськогосподарського підприємства, мети аудиторської перевірки і конкретних обставин.

Оскільки одним із основних напрямів розвитку аудиту є збільшення питомої ваги аналітичних процедур в складі тестів по суті, аудитору при аудиті операцій із продажу продукції, виконаних робіт та наданих послуг в сільськогосподарському підприємстві варто провести аналітичні процедури, які передбачають такі дії:

- вибір відповідної бази і критеріїв порівняння показників;
- визначення фактів, які свідчать про суперечності з іншою інформацією або очікуваннями аудитора та їх оцінка;
- висунення та перевірка гіпотез про наявність законних і реальних причин, які могли б спричинити суперечності або відхилення від очікуваних оцінок;
- у разі непідтвердження висунутих гіпотез виконання детальної перевірки за документальними джерелами причин і обставин, за яких виникли відхилення.

Необхідно зазначити, що застосування аналітичних процедур є доцільним не лише в зовнішньому аудиті, але й у внутрішньому. Оскільки у внутрішнього аудитора значно більше можливостей застосовувати в повній мірі аналітичні процедури в аудиті, ніж у зовнішнього, що пояснюється детальною обізнаністю внутрішнього аудитора із системою обліку, особливостями здійснюваних операцій із продажу продукції, виконаних робіт та наданих послуг, постійним контролем за його діяльністю сільськогосподарського підприємства.

Важливим напрямком використання аналітичних процедур, особливо на заключному етапі, є оцінка дотримання сільськогосподарським підприємством курсу досягнення стратегічної мети. Залежно від стратегічних цілей господарства, службою внутрішнього аудиту повинна розроблятися система фінансових і нефінансових показників для оцінки досягнення проміжних задач. Зовнішній аудитор повинен перевірити доцільність застосування розроблених показників, визначити тенденції шляхом порівняння результатів відсоткових значень і абсолютних величин з цими ж показниками за попередній період та з середнім значенням за декілька років.

Позитивний вплив на розширення можливостей аналітичних процедур при проведенні аудиту забезпечує також динамічний розвиток сучасних комп'ютерних технологій обробки даних.

Висновки. Виділення аудиторських процедур в аудиті операцій з продажу продукції, виконаних робіт та наданих послуг сільськогосподарського підприємства як предмет наукового дослідження дозволяє одночасно вирішити низку важливих питань:

1) застосування аналітичних процедур на кожній стадії аудиторської перевірки операцій з продажу продукції, виконаних робіт та наданих послуг дозволяє аудиторові більш повноцінно і всебічно дослідити

процес продажу як об'єкт аудиту, що, у свою чергу, сприяє формуванню детального аудиторського судження про систему управління продажами продукції, виконаних робіт та наданих послуг і суб'єкт господарювання в цілому;

2) розроблення системи фінансових і нефінансових показників для здійснення оцінки в процесі аудиторської перевірки, дотримання сільськогосподарським підприємством визначеної стратегічної мети сприятиме посиленню значимості консультативної функції аудиту в превентивних заходах менеджерів управління продажами продукції, виконаних робіт та наданих послуг і сільськогосподарського підприємства в цілому.

Джерела та література:

1. Проблеми обліку і аудиту процесу реалізації сільськогосподарської продукції : матеріали I Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції "Актуальні питання сучасної економіки", (м. Умань, 20-22 січня 2010 р.) / М-во аграр. політики, Уман. держ. аграр. ун-т. – Умань : Уман. держ. аграр. ун-т, 2010.
2. Закон України «Про аудиторську діяльність» №3126-ХІІ від 22.04.1993 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Лищенко М. О. Процес обліку реалізації продукції / М. О. Лищенко, Г. О. Афанасьєва // Вісник Сумського національного аграрного університету. – 2010. – № 1. – С. 15-19.
4. Цигилюк Г. І. Теоретичні основи організації обліку доходів від операційної діяльності сільськогосподарських підприємств / Г. І. Цигилюк // Економіка АПК. – 2007. – № 7. – С. 103-109.

Максименко А.Г.

УДК 331.108.2

УПРАВЛІННЯ КАДРОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Вступ. Сучасні ринкові виробничі відносини в Україні, поєднуючи науково-технічний прогрес на основі інноваційної політики Уряду зі збалансованою зайнятістю усього працездатного населення, відкривають можливість для комплексного і систематичного вдосконалення організаційного механізму управління кадровим потенціалом на всіх рівнях, починаючи з окремого працівника і закінчуючи трудовими ресурсами галузей, районів, країни в цілому.

Актуальність теми. Підвищення наукових знань, професійної майстерності, зростання рівня освіти в кінцевому рахунку завжди сприяють ефективному відтворенню кваліфікованих кадрів, впровадженню інновацій та широкого використання досягнень науково-технічного прогресу. Важливим засобом підвищення якості управління є не мотивація молодих людей з вищою освітою високими посадами, а створення реальних умов, за яких робота на селі була б почесної, високооплачуваної, а посади дійсно конкурсними. Підсумки проведених досліджень вітчизняних вчених з цього питання спонукають серйозно задуматися про необхідність створення районних інформаційних банків даних про найбільш конкурентоспроможних фахівців для роботи на селі. На жаль, проблеми, порушені в даних дослідженнях, досить серйозні. Найчастіше ті дрібні і середні сільські підприємці, які вирішують займатися фермерством, не можуть швидко підібрати собі кваліфікованих фахівців та відповідальних непитущих працівників через відсутність інформації про них. З іншого боку, молоді фахівці, які бажають працевлаштуватися не селі, часто не знають про існуючі вакансії.

Постановка проблеми. За останні роки погіршились умови формування кадрового потенціалу аграрного сектору національної економіки, його кількісні та якісні характеристики, здатність до самовідтворення. Це, в свою чергу, негативно позначається на темпах та якості соціально-економічних реформ у сільському господарстві, що стримує його розвиток. Сьогодні Україні потрібно велику увагу приділяти відновленню кадрового потенціалу за рахунок народжуваності, залученню нової іноземної робочої сили.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розглядаючи поняття кадрового потенціалу багато вчених звертають увагу на необхідність управління ним. Зокрема, цьому питанню приділена увага у працях Афанасьєвої О.Н., Ахметова Р., Богдановського В., Бережної А., Гудзинського О.Д., Завадського Й.С., Ільїна А., Румянцевой З.П., Шевельовой С.О. та ін. Зважаючи на вагомий внесок вітчизняних та зарубіжних вчених у дослідження проблем управління кадровим потенціалом, нині це питання не вичерпало своєї актуальності.

Мета статті – визначити фактори впливу на кадровий потенціал аграрного сектору економіки, дослідити проблеми управління кадровим потенціалом та внести пропозиції щодо покращення процесу управління кадровим потенціалом аграрного сектору економіки.

Виклад основного матеріалу.

На управління кадровим потенціалом впливає чисельність економічно активного населення, як потенційно враховуваний фактор, що визначає перспективи розвитку та формування кадрового потенціалу всіх сфер економіки регіону, включаючи аграрну (табл. 1).